

Text a fotografie – bývalá Republika Srbská krajina v Chorvatsku

Místo a datum pořízení:

Okolí města Slunj, červenec 2021

Hlavní témata:

Ozbrojené konflikty

Nacionalismus

Bývalá Jugoslávie

Etnické čistky

Popis místa/situace:

Chorvatský region zvaný Kordun je českým turistům znám jako místo, kde se nachází světoznámý národní park Plitvická jezera. Málokdo ví, že před rokem 1995 byl součástí neuznaného státu zvaného Republika Srbská krajina, jež v oblouku opisovala západní hranici s Bosnou a Hercegovinou a sahala od města Knin na jihu po město Okučani na severu dnešního Chorvatska. Republiku vyhlásili místní obyvatelé srbského původu v roce 1992 po vyhlášení nezávislého Chorvatska, v důsledku čehož vypukl ozbrojený konflikt, Srbového ho vyhráli a většina Chorvatů region opustila. V srpnu 1995 však chorvatská armáda provedla ofenzívu, území dobyla zpět a pro změnu vyhnala srbské obyvatelstvo. Dodnes jsou v krajině i sídlech po této válce zřetelné stopy.

Otázky a úkoly do výuky:

1. Zeptejte se žáků, zda byli v Chorvatsku (případně u Plitvických jezer) a zda vědí, že v této zemi byla v 1. polovině 90. let krvavá válka. Následně nechte žáky přečíst text článku o vojenské operaci „bouře“.
 2. Ukažte žákům fotografie z přílohy (lze je rozdělit do tří skupin a každé dejte jednu fotografii). Ať si studenti prohlédnou fotografii a na základě předchozího textu a popisku fotografie zkusí vymyslet příběh místa... co se přihodilo, proč místo dnes vypadá tak, jak vypadá?
 3. Chorvatský Kordun byl po „operaci bouře“ z velké části vylidněn. Srbští obyvatelé byli vyhnáni či raději dobrovolně odešli, aby unikli pomstě chorvatských nacionalistů. Znáte nějaký podobný příběh z jiné části Evropy z jiné doby? (Sudetští Němci z Československa, Poláci ze západní Ukrajiny, Ukrajinci z východního Polska). Jaké dopady má vyhnání obyvatel na krajinu, sídla, ekonomiku?
-

Autor: Libor Jelen

Příloha 1: Text novinového článku o konfliktu v Chorvatsku

Bouře, která zrodila Chorvatsko. V největší operaci od porážky Hitlera zemřeli i Češi

Martin Novák

4. 8. 2020 6:14

Dopoledne 5. srpna 1995 se čeští příslušníci mírových sil OSN v Chorvatsku na základně střídali ve službě. Jejich stanoviště na frontové linii mezi Chorvaty a Srby v nadmořské výšce 1200 metrů sloužilo k pozorování dramatické situace. Od předchozího rána se do oblastí, které už skoro čtyři roky ovládali srbští separatisté, valila chorvatská armáda. Nasadili do mohutné ofenzivy nazvané operace Bouře přes 100 tisíc vojáků. Ve chvíli, kdy Petr Valeš přišel na pozorovatelnu, aby vystřídal Luďka Zemana, dopadl mezi dva české vojáky minometný granát. Zeman zemřel na místě, výbušnina mu utrhla obě nohy. Valeše se jeho kolegové pokusili v kritickém stavu dopravit do nemocnice, ale zraněním podlehl ještě ten den.

Mapa znázorňující Republiku Srbská Krajina v Chorvatsku v letech 1991 až 1995. Operace Bouře ukončila její existenci. Zdroj: wikimedia

Mezi stovkami mrtvých Srbů a Chorvatů má tak operace Bouře, trvající čtyři dny, na kontě i dva české životy. Nikdy se neprokázalo, zda granát odpálili útočící chorvatští vojáci, nebo ozbrojené síly separatistické Republiky Srbská Krajina, vytvořené Srby na chorvatském území.

Pro Záhřeb skončila Bouře velkým a jednoznačným vítězstvím. Chorvatská armáda dobyla zpět území o rozloze přes deset tisíc kilometrů čtverečních, tvořící osmnáct procent rozlohy Chorvatska. Srbský odpor byl definitivně zlomen. Bouře, od jejíhož zahájení v úterý uplynulo přesně 25 let, byla největší pozemní vojenskou operací v Evropě od druhé světové války a zároveň ukončila boje v Chorvatsku trvající od roku 1991.

Pustá, opuštěná krajina

Před rychle postupující chorvatskou armádou srbští obyvatelé prchali v autobusech, automobilech i na traktorech. Dvanáctitisícové město Knin, hlavní centrum Srbů v Chorvatsku, padlo 5. srpna večer. Za další dva dny ofenziva skončila. Severní Dalmácie byla znovu v chorvatských rukou.

Balkanista Ondřej Žíla z Katedry jihoslovanských studií pražské Karlovy univerzity řekl deníku Aktuálně.cz, že tato ofenziva i přes dobu, která od ní uplynula, ovlivňuje vztahy mezi Chorvaty a Srby.

"Pro Chorvatsko je operace Bouře zásadní událostí moderních dějin a často se připomíná. Je to zásadní pilíř chorvatské kolektivní paměti. A zároveň je dodnes zvykem některé problémy, které Chorvatsko má, stále svádět na Srby, na Slobodana Miloševiče, na události devadesátých let," vysvětlil Žíla.

Skoro všichni Srbové ale z Chorvatska utekli a dodnes se obě strany hádají o to, kolik srbských civilistů při operaci Bouře zahynulo. Podle chorvatských údajů zhruba dvě stovky, podle srbských více než tisíc. Chorvatský prezident Franjo Tuđman slíbil srbským ozbrojencům amnestii, pokud se vzdají, a civilistům slíbil, že jim nikdo neublíží, pokud zůstanou doma. V atmosféře strachu tomu však málokdo věřil.

"Příliš Srbů se po válce

do Chorvatska nevrátilo. Při sčítání v roce 2011 se ukázalo, že Srbové tvoří něco přes dvě procenta obyvatel, před vypuknutím války v roce 1991 tvořili přes dvanáct procent. I Češi, kteří v současnosti jezdí do Chorvatska na dovolenou a míří k Plitvickým jezerům, vidí následky operace Bouře. Je to pustá, opuštěná krajina," popsal Ondřej Žíla.

Bouře zároveň ukázala, jak moc se Chorvatsko změnilo čtyři roky od začátku války v Jugoslávii. Zreorganizovalo armádu, i přes embargo na dovoz zbraní doplnilo svůj arzenál importem vojenské techniky hlavně ze zemí střední a východní Evropy (včetně České republiky) a využilo také diplomatické podpory, kterou mu poskytovaly Spojené státy a členské země NATO, s výjimkou Řecka, které sympatizovalo otevřeně se Srby.

Stín války

Ačkoliv OSN zakázala dovoz zbraní do všech zemí bývalé Jugoslávie, pořídilo Chorvatsko v zahraničí před operací Bouře zbraně a munici v hodnotě přes miliardu dolarů. Finančně přispěla k nákupu početná chorvatská exilová a emigrantská komunita v západní Evropě.

Naopak chorvatští Srbové se dostali do nevýhodné pozice, protože Bělehrad jim už nemohl kvůli mezinárodnímu tlaku pomoci a také jednotky bosenských Srbů byly v sousední Bosně v defenzivě. Do průběhu operace Bouře zasáhly jen dělostřeleckou palbou na Dubrovnik a několik dalších chorvatských měst. Zatímco operace Bouře válku v Chorvatsku ukončila, boje v sousední Bosně ukončila za půl roku daytonská dohoda.

Fakt, že na vztahy mezi Chorvaty a Srby stín války stále dopadá, nedobrovolně demonstroval před dvěma lety špičkový tenista Novak Djokovič. Ač Srb, napsal na sociálních sítích, že ve finále fotbalového mistrovství světa v roce 2018 bude fandit Chorvatsku proti Francii. Mnoho jeho krajanů to neslo nelibě.

"Jen idioti fandí Chorvatsku. Nestydíš se, Novaku? Tolik Srbů z Krajiny (*Republika Srbská Krajina, státní útvar etnických Srbů ležící na území Chorvatska, pozn. red.*) Djokoviče podporovalo a on teď podpoří stát, který je vyhnal," uvedl například poslanec parlamentu Vladimir Djukanovič, člen vládnoucí Srbské pokrokové strany.

Příloha 2-4: Fotografie z oblasti Kordun (bývalá Srbská krajina v Chorvatsku)

Foto 1: Památník padlým partyzánům během druhé světové války; partyzáni vedení pozdějším jugoslávským prezidentem Josipem Broz Titem úspěšně vzdorovali ozbrojeným silám tehdy fašistického Nezávislého chorvatského státu, kterým se říkalo Ustašovci. Po válce byla Jugoslávie komunistickým státem a národnostní rozpory byly upozaděny, nikoliv však vyřešeny. Po smrti Tita se nacionalismus Chorvatů a Srbů vrátil, společný stát se rozpadl a mezi národy vypukl národnostní konflikt.

Autor fotky: Libor Jelen

Foto 2: Zničený a vypálený dům se zanedbanou zahradou; tragickým momentem národnostního konfliktu se stala situace, kdy se proti sobě postavili sousedé z jedné vesnice či města, do té doby spolu žijící v míru a spolupráci. Pod vlivem propagandy nacionalistických politiků uvěřili, že „ti druzí“ jsou jim nebezpeční a že se jim musí postavit a vyhnat je.

Autor fotky: Libor Jelen

Foto 3: Zanedbaná a nevyužívaná krajina v okolí města Slunj; důsledkem konfliktu se staly zničené vesnice a města, vylidněná a zanedbaná krajina, často zamořená minovými poli. Ačkoliv dle Daytonské dohody z roku 1996, která válku v bývalé Jugoslávii ukončila, mělo dojít k repatriaci (návratu) srbských uprchlíků, vrátilo se jich jen minimum.

Autor fotky: Libor Jelen